ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Mirna Vulin[*]
E-mail: mirna.vulin@republic.com.hr
Republic d.o.o., konzultantska tvrtka za EU projekte i interpretaciju baštine
Marija Krnčević Rak[**]
E-mail: marija.krncevic.rak@gmail.com
Muzej grada Šibenika

Nekom svakodnevica - drugom kulturno blago: Zaštita hodočašća Gospi od Kapelice u Rogoznici

Sažetak

Rad se bavi procesom istraživanja i dokumentiranja hodočašća Gospi od Kapelice u Rogoznici kao primjerom valorizacije nematerijalne kulturne baštine i pripreme za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. U fokusu rada je pitanje kako pristupiti sustavnom istraživanju i dokumentiranju tradicijske prakse koja ima snažnu ulogu u oblikovanju identiteta lokalne zajednice, ali prethodno nije bila formalno zaštićena. Na temelju studije slučaja prikazan je interdisciplinarni metodološki pristup koji uključuje proučavanje arhivske građe, prikupljanje kazivanja nositelja tradicije te audiovizualno dokumentiranje svih ključnih elemenata hodočašća. Poseban doprinos rada očituje se u strukturiranju procesa izrade Prijavnice i interpretaciji istraživačkih nalaza u funkciji zaštite nematerijalne baštine. Rezultat istraživanja bio je upis hodočašća u sklopu *Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća* u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske 2024. godine. Time ova tradicijska praksa dobiva pravni, financijski i institucionalni okvir zaštite, što omogućuje njezino sustavno očuvanje i prijenos na buduće naraštaje. Rad ukazuje na važnost aktivne uloge zajednice u procesu zaštite te potvrđuje kako metodološki strukturiran pristup može poslužiti kao model budućim prijaviteljima u valorizaciji nematerijalne kulturne baštine.

Ključne riječi: Registar kulturnih dobara, nematerijalna baština, Rogoznica, Gospa od Kapelice, dokumentiranje baštine, kulturna valorizacija

1. Uvod

Zakon o kulturnim dobrima RH navodi da „nematerijalna kulturna dobra obuhvaćaju znanja, izvedbe, izričaje, vještine, umijeća te s njima povezane predmete i kulturne prostore, a prepoznaju se u područjima (...) običaja, obreda i svečanosti (...). Za nematerijalno kulturno dobro u svrhu prenošenja iz naraštaja u naraštaj određuje se nositelj koji može biti zajednica, skupina i pojedinci koji prepoznaju nematerijalnu

[*] mag. polit., interpretatorica kulturne baštine na projektu

[**] dipl. etnolog, kulturni antropolog i arheolog, viša kustosica

kulturnu baštinu kao dio vlastitog kulturnog identiteta, stvaraju je, prenose i održavaju te imaju primarnu ulogu u njezinu očuvanju.“ [1] Tradicija pobožnosti Gospi od Kapelice po ovim kriterijima prepoznata je kao nematerijalna kulturna baština koja, kroz kontinuitet okupljanja zajednice, oblikuje identitet stanovnika Rogoznice te je vrednovana u postupku upisa u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske 2024. godine. [2]

Slika 1. Zavjetno plivanje
Izvor: Marko Barišić

Slika 2. Vjernici oko Gospine slike
Izvor: Marko Barišić

U daljnjem izlaganju predstavlja se povijesni kontinuitet pobožnosti i njezina značenja za lokalnu zajednicu, sličnost s drugim maritimnim hodočašćima, proces dokumentiranja i značenje upisa u Registar kulturnih dobara RH.

2. Povijest i kontekstualni okvir

To je najviši blagdan, viši nego Božić, nego Uskrs za nas Rogožnjane. To je najveći blagdan. Sve je manje-više ostalo isto. Jedino, eto, šta je danas to sve, ajmo reći, veličanstvenije, uređenije, danas ima više cvijeća, imaš više tih nekakvih detalja i sve, ali sama ona bit, duh, to je uvijek ostalo isto. Onaj duh i sve to skupa i ono što nosiš u srcu i praktički cijelu godinu, ono što se kaže „Od Gospe do Gospe" živiš i čekaš. To je tako bilo i je i nadam se da će ostati. - kazivačica o hodočašću u Rogoznici. [3]

Rogoznica je geografski smještena na isturenoj točki istočnog Jadrana, što oblikuje njezin prirodni i društveni kontekst. Sastoji se od osunčanih naselja koja privlače domaće i strane posjetitelje, a svake godine u srpnju hodočasti se Gospi od Kapelice, i to brodicama, pješice i plivajući. Riječ je o pobožnosti koja, prema usmenoj predaji, u ovom mjestu živi preko tristo godina, što je gotovo pa jednak povijesni kontinuitet koji ima i Sinjska alka, viteško konjaničko natjecanje upisano u UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Hodočašće Gospi od Kapelice je slavljenje blagdana Pohođenja Blažene Djevice Marije Elizabeti, a sama pobožnost ima dvije, pa čak i tri faze, koje se ponavljaju svake godine i mobiliziraju mještane. Iako pobožnost ima nekoliko odvojenih elemenata, središnja točka je zavjetna slika Pohođenja, koja je smještena u kapelici na brdu Gradina na ulazu u Rogoznicu.

Prilikom istraživanja za potrebe ispunjavanja Prijavnice za upis nematerijalne baštine u Registar kulturnih dobara RH, viša kustosica Marija Krnčević Rak navodi: U „Kronici" Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije Rogoznica o ovom događaju piše: *U mjesecu svibnju neki Juraj Bogavčić Tuburko jutrom rano hode da riba na Gradinu. Tamo pod kamenom koji se nalazi do stuba stare Kapele ugleda veliko svijetlo. Približi se i nadje uokvirenu sliku koja je predstavljala Pohodjenje Bl. D. Marije svojoj rodici sv. Elizabeti. Uzme sliku, ponese je kući i stavi u skrinju pod ključ. Slijedeće jutro podje opet ribati na isto mjesto, kad na njegovo veliko čudo ugleda opet istu Priliku kao i jučer. Ponese i ovu kući, da je usporedi sa onom u skrinji, ali u skrinji ne nađe nikakove Prilike. Prikaže ovu stvar župniku. Ovaj stavi sliku u riznicu crkvenu i sam odnese ključ od riznice. Sutradan nema ni u riznici Prilike, hode župnik s rečenim Tuburkom i mnogo svijeta na Gradinu, gdje kao i prva dva jutra nadjoše Priliku. Ova Prilika bila je vrlo malešna. Učinjena joj je mala Kapelica u kojoj se ni sv. Misa nije mogla govoriti. Stoga u to doba kada bi se Prilika nosila iz sela na Gradinu, sv. Misa se je govorila u Kapeli sv. Nikole. Kašnje je sagradjena malo veća Kapela gdje se je i sv. Misa služila sve do blagoslova današnje Kapele dne 29/5 1910. Prilika našasta bila je izmijenjena malo većom koja se danas u vrlo trošnom stanju nalazi iza oltara*

nove Kapele, jer je i ova bila izmijenjena još većom (današnjom) za župnikovanja don Tode Pavlinovića oko god. 1888. Prvobitna pak Prilika, koju je našao rečeni Tuburko, stala je u sakrištiji župske crkve, gdje je i izgorila kad i riznica god. 1889. [4]

Prema toj kapelici, Gospa je i dobila svoj naziv „od Kapelice“, što je izraz lokalnog prisvajanja i kontekstualizacije vjerskog blagdana Pohođenja Blažene Djevice Marije Elizabeti. U župskim arhivima dokumentirano je kako je slika jednom izgorjela u nesreći (1889.), a jednom otuđena (1971.). Koliko slika znači Rogozničanima, možemo zaključiti prema navodu iz župne „Kronike“, u kojoj o krađi slike piše: *Crkva je oskvrnjena. Velika žalost je zavladala u župi, na vijest koju je oko jedan*

Slika 3. Gospina slika
Izvor: Marko Barišić

sat poslije podne 31. 10. donio Ercegović Milan zvani Rapić - da nema Gospe od Kapelice u crkvi. Tim više je žalost što se Rogozničani spremaju na 250. godišnjicu pobožnosti prema Gospi od Kapelice. Gotovo cijela Rogoznica toga dana i te noći nije prospavala snažno noć. Sve je bilo tužno i ucviljeno od djece do najstarijih. [4]

Prvi dio pobožnosti održava se svake godine 2. srpnja, na dan kada se blagdan Pohoda Blažene Djevice Marije slavio prije II. vatikanskog koncila, a upravo to nemijenjanje datuma svjedoči o dubokoj ukorijenjenosti i snazi tradicije. Tada se na rogozničkoj rivi postavlja vanjski oltar na kojemu se održava sveta misa, dok djevojke u dobi od dvanaest do sedamnaest godina, u pratnji svećenika, Gospinim brodom odlaze do kapelice. Kod kapelice je okupljen manji broj vjernika, u kapelici se čita posebna molitva nakon koje djevojke preuzimaju svetu Priliku Gospe od Kapelice, odnose je do Gospina broda i odlaze natrag do rogozničke rive, da bi u svečanoj procesiji nakon mise slika bila položena na jedan od oltara župne crkve u naselju Rogoznica. Bitno je napomenuti kako je u pratnji Gospina broda još jedno do dva plovila. Pri dolasku, Gospinu sliku ukrcaju na „Gospinom mulu“, koji je u podnožju kapelice, i iskrcaju na „Caparinovoj rivi“, dok pri povratku Gospinu sliku iskrcaju između 6. i 7. gata u Marini Frapa. Iako brod kojim se prevozi Gospina slika nazivaju „Gospin brod“, ne postoji kontinuitet da je cijelo vrijeme Gospinu sliku prevozio jedan te isti brod.

Slika stoji u župnoj crkvi sve do prve nedjelje iza Gospe od Karmela, što označava i drugu fazu pobožnosti. Tada se slika iznosi iz župne crkve, ponovno ukrcava na Gospin brod u pratnji djevojaka i svećenika te vraća na svoju izvornu lokaciju u Kapelicu. U trenutku kad Gospin brod krene prema kapelici, tada za njim kreću i brojne druge brodice, ali i plivači. Za to vrijeme, kopnom se također kreće procesija, predvođena župnikom koji je na brodu. Taj dan u procesiji ne sudjeluju samo Rogozničani i stanovnici okolnih mjesta koji tu stalno žive, nego ciljano u Rogoznicu dolaze te prema tome planiraju svoje godišnje odmore i Rogozničani raseljeni po Hrvatskoj i svijetu, ali i turisti. Svi se u konačnici sastaju ispred Kapelice, gdje se održava sveta misa. Druga faza pobožnosti daleko je svečanija, posjećenija i vizualno dojmljivija od prethodne. U razgovoru sa svjedocima, istaknuto je kako i u prvom i u drugom dijelu pobožnosti na snagu stupa zabrana korištenja plovnog puta za sve osim za brodice koje sudjeluju u pobožnosti, što je - uz sigurnosne razloge - simbolična gesta kojom lokalna zajednica daje prioritet ovom vjerskom slavlju.

Upravo je plivanje poseban i vrlo važan aspekt ove procesije. Pri povratku Gospine slike brojni plivači skoro sat i pol plivaju oko cijele uvale i prate brod na kojemu je Gospina slika. Nemoguće je utvrditi kad se počelo s tim običajem, međutim, kako kazivači govore *... koliko se sićan, prije Drugog svjetskog rata, neki su plivali, ali malo njih. Ženska nijedna nije išla u more.* Određeno vrijeme nakon završetka Drugog svjetskog rata nije se plivalo, jer nije bilo dopušteno. Da je običaj plivanja za Gospinom slikom obnovljen vrlo brzo, saznajemo iz župne „Kronike“, u kojoj se već 1968. godine spominju plivači, kojima su bili zadivljeni svećenici iz Švicarske koji su sudjelovali pri obredu vraćanja Gospine slike. Prva djevojka koja je plivala

za Gospinom slikom spominje se 1989. godine u župnoj „Kronici“. Broj plivača se postupno povećavao, da bi porastao posebice nakon Domovinskog rata.

Koliko je pobožnost prema Gospi od Kapelice važna Rogozničanima, govori i običaj da se *oba puta užežin blagdana, i kad se Gospina slika dovozi u Rogoznicu i kad se vraća nazad na Gradinu, drži post i nemrs.*

Treća faza, ili bolje rečeno povezani vjerski običaj u Rogoznici, zavjetna je misa koja se održava 24. siječnja svake godine, a povezana je sa zavjetom Gospi da spasi mjesto od crnih ospica, kako se navodi i u arhivskim spisima. Naime, 1884. godine, „održana je velika procesija od župne crkve u Rogoznici do Gradine, na čelu koje je išao župnik, bos, a za njim župljani, također bosi, s velikim raspelom. U spomen toga svake godine na taj dan, 24. siječnja, održava se zavjetna misa, koju je dozvolila i Sveta Stolica - *B. M. V. de tempore cum Gloria et Credo* za dan 24. siječnja, ili, ako vrijeme taj dan ne dopušta, iduću nedjelju iza toga dana.“ [4]

Iako usmena predaja kaže da se pobožnost Gospi od Kapelice u Rogoznici prakticira preko tristo godina, i premda postoje arhivski zapisi iz 1971. godine koji navode *„(...) se Rogozničani spremaju na 250. godišnjicu pobožnosti prema Gospi od Kapelice“*, prvi dokumentirani zapis datira iz 1776. godine u Običajniku Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije Rogoznica. Za datum 2. srpnja piše: *Visitazion della B.V.M.˚, Festa di Voto antico della Villa*. Dakle, već te 1776. godine o slavljenju Pohođenja Blažene Djevice Marije piše se kao o „starom zavjetnom slavlju“. [4]

3. Proces istraživanja i dokumentiranja

Prilikom dokumentiranja tradicije štovanja Gospe od Kapelice korišteni su različiti metodološki pristupi. Pritom je važno naglasiti kako se struktura dokumentiranja definirala u ovisnosti o uvjetima iz Prijavnog obrasca Ministarstva kulture i medija (3), u kojoj se uvjetovala dostava pet do deset fotografija visoke ili srednje razlučivosti, video od najmanje pet, a najviše petnaest minuta te audio snimke ne dulje od pet minuta ukoliko je riječ o dokumentiranju govora, kao i ne više od pet skeniranih ili fotokopiranih arhivskih dokumenata, novinskih članaka i ostalog, dobre vidljivosti. Izrada narativne strukture Prijavnice rezultat je različitih metoda istraživanja i dokumentiranja. Proces istraživanja i dokumentiranja zahtijevao je interdisciplinarni pristup i stručnjake u različitim svojstvima. U ovom procesu ukupno je sudjelovalo 16 osoba, od kojih 1 osoba u svojstvu istraživača (etnološke struke), 7 osoba kao izvori, 1 osoba višestruke uloge (lokalni župnik za pomoć u istraživanju i jedan od izvora), 4 osobe zadužene za dokumentiranje baštine (snimanje i fotografiranje) i 3 u organizaciji i koordinaciji (raspored snimanja, koordinacija sudionika, razvrstavanje i obrada materijala). Osoba zadužena za istraživanje ujedno je i producirala sadržaj Prijavnice. U nastavku se opisuju sve korištene metode.

3.1. Proučavanje arhivskih spisa

Istraživanje i proučavanje arhivskih spisa provela je viša kustosica Muzeja grada Šibenika, etnologinja Marija Krnčević Rak. Proučavana je arhivska građa Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije, uz pomoć don Filipa Rodića, župnika, kojemu ovom prilikom zahvaljujemo na ustupanju dokumenata i pomoći u pretraživanju. Upravo je u župnim spisima i pronađena najstarija datacija obilježavanja Gospe od Kapelice (1776. godine). Osim župnih, istraženi su određeni fondovi Biskupijskog arhiva u Šibeniku [5]. Proučavanje građe trajalo je tri mjeseca u odvojenim intervalima, popisani su svi relevantni izvori, uz navođenje izvora, godine i autora zapisa, a najznačajniji zapisi su se fotografirali (profesionalnom opremom) i obradili te digitalno pohranili. Arhivsko istraživanje provedeno je prije te nakon pripovijedanja kazivača, kako bi se određeni navodi provjerili u spisima i osigurala njihova vjerodostojnost kad god je to bilo moguće.

3.2. Kazivanja svjedoka (kazivača)

Za potrebe prikupljanja informacija od zajednice, organizirano je snimanje kazivanja uz sudjelovanje sedam svjedoka ili kazivača, koji su svaki iz svoje perspektive kazivali o načinu na koji se pobožnost održavala kroz godine. U trenutku istraživanja, najstariji svjedok kazivač imao je 91 godinu, a najmlađi 46 godina. Informacije su se prikupljale navođenjem i strukturiranim pitanjima istraživačice o pojedinim elementima hodočašća. Bitno je napomenuti kako je proučavanje arhivskih spisa odrađeno prije, kako bi se postavio istraživački okvir i detektirala interpretacijska pristranost kazivača. Svjedoci su bili okupljeni zajedno u prostorijama župnog ureda u Rogoznici te su razgovarali međusobno, ali i izravno odgovarali na pitanja istraživačice. Sva kazivanja su snimljena u punom trajanju korištenjem poluprofesionalne opreme, digitalizirana i pohranjena. Prije snimanja, ishodovan je pristanak kazivača na snimanje. Same kazivače predložio je i pozvao župnik, prema vlastitoj procjeni o uključenosti u organizaciju i kontinuitet sudjelovanja u hodočašću Gospi od Kapelice.

3.3. Snimanje na dane pobožnosti

Budući da je slavljenje Gospe od Kapelice dvodnevna svečanost, u razmaku od približno tri tjedna, organizirane su dvije ekipe snimatelja. Na dan preuzimanja čudotvorne slike Gospe iz Kapelice na Gradini, organizirano je snimanje iz ruke (fotoaparat i video) profesionalnom opremom. Sudjelovala su dva snimatelja, jedan na Gradini koji je pratio preuzimanje slike i ukrcaj na Gospin brod te plovidba slike do Caparinove rive u naselju Rogoznica. Drugi snimatelj popratio je iskrcaj slike na Caparinovu rivu, prihvat slike u središtu naselja na oltaru podignutom za tu prigodu te procesiju do župne crkve u koju je slika smještena.

Na dan prve nedjelje nakon Gospe od Karmela, odnosno vraćanja slike u Kapelicu na Gradinu, angažirana su tri profesionalna snimatelja za snimanje iz ruke te jedan snimatelj profesionalnim fotografskim dronom, ukupno njih četvorica. Kadrovi koji su popraćeni su iznošenje slike iz župne crkve, procesija i ukrcaj slike na Gospin brod, kretanje zavjetnih plivača s rive u Rogoznici, hodočašće morem, misa na Gradini ispred Kapelice i vraćanje slike na svoje mjesto u Kapelicu.

Snimanju su prethodili dogovori s predstavnicima lokalne turističke organizacije oko ukrcaja snimatelja na brodice u pratnji Gospinog broda, za što je lokalna zajednica pokazala veliku susretljivost i ponudila ukrcaj snimateljskih timova na brodove.

Slika 4. Okupljeni hodočasnici na rogozničkoj rivi
Izvor: Jurica Cindrić

3.4. Snimanje zavjetnog zlata

Dodatno poludnevno snimanje odnosilo se na profesionalno fotografiranje zavjetnog zlata Gospi od Kapelice, o kojemu brigu vodi župnik. Snimanje se odvilo u župnoj kući u kontroliranim uvjetima. Fotografije su obrađene i digitalno pohranjene.

Svaki element snimanja popraćen je dogovorima (telefonskim i putem elektronske pošte) između istraživačko-dokumentarističkog tima i predstavnika lokalne župe, turističke zajednice i općine.

Cjelokupno istraživanje i dokumentiranje ove tradicijske prakse financirala je Turistička zajednica općine Rogoznica.

4. Rezultati i istraživanja

Na temelju istraživanja, ispunjena je Prijavnica predana u nadležni Konzervatorski odjel u Šibeniku u listopadu 2023. godine, nakon čega je uslijedio evaluacijski proces, da bi Stručno povjerenstvo nadležno za vrednovanje svojstva nematerijalnih kulturnih dobara Ministarstva kulture i medija na sjednici u lipnju 2024. godine ocijenilo da *Jadranska marijanska maritimna hodočašća* imaju svojstvo kulturnog dobra. Rješenje o zaštiti *Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća* (Z-7864) izdano je u prosincu 2024. godine. Prilikom evaluacijskog procesa, Ministarstvo kulture i medija RH nije tražilo dodatne upite za pojašnjavanje niti dostavu dodatne dokumentacije.

U Rješenju o zaštiti navodi se sljedeće: *Jadranska marijanska maritimna hodočašća religijske su ritualne prakse u kojima, kao dio ritualne strukture, sudionici i/ili sveti objekt dolazi u doticaj s morem. Mjesta marijanskih maritimnih hodočašća povezana su geografski, povijesno, kulturno i društveno uz maritimni krajolik i način života lokalnog stanovništva.* [6] Osim hodočašća Gospi od Kapelice, u okviru Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća vrednovane su i druge slične prakse: Gospa od Zečeva kod Nina, Gospa od Sniga kod Kukljice, Gospa od Tarca na Kornatu i Gospa Kraljica Ribara na Piškeri. Kad se govori o zaštiti hodočašća, valja napomenuti kako su vrednovani svi elementi hodočašća - od svetih slika, do ukrašavanja brodova i same procesije.

Rješenje navodi i izazove zajedničke navedenim marijanskim maritimnim hodočašćima, kao što su smanjena zainteresiranost mlađih naraštaja za sudjelovanje u organizaciji (iako nakon provedenih istraživanja možemo reći da su pobožnosti vezane uz Gospu od Kapelice i dalje važne svim naraštajima Rogozničana, o čemu iz godine u godinu svjedoči sve veći broj onih koji plivaju za Gospinom slikom), kao i nestajanje tradicijskih drvenih brodica, što je moguće predmet promišljanja u budućnosti o tome kako osigurati održivost nematerijalne baštine i njezin prijenos na nove generacije.

5. Razmatranja i implikacije zaštite

Upisom u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske tradicijska praksa, poput *Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća* (Rješenje Z-7864) [6], prestaje biti isključivo lokalna inicijativa te postaje kulturno dobro od interesa za Republiku Hrvatsku (čl. 1. st. 2. Zakona) [1]. Time se ostvaruje višeslojni okvir zaštite, financiranja i institucionalne podrške, koji se može analizirati kroz pet ključnih dimenzija.

5.1. Pravna zaštita i obvezujuće mjere očuvanja

Status kulturnog dobra donosi pravnu sigurnost koja nadilazi puku deklarativnost. Prema čl. 19. st. 4. Zakona [1], mjere zaštite upisane u Registar *obvezuju sve vlasnike,*

nositelje prava na kulturnim dobrima i druge imatelje kulturnog dobra te njihove sljednike. U konkretnom slučaju, Rješenje (točka 2.) [6] propisuje niz konkretnih obveza:

- osiguravanje dostupnosti javnosti uz uvažavanje običajnih prava nositelja;
- poticanje prenošenja i njegovanja u izvornoj sredini;
- sudjelovanje nositelja u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju;
- provođenje mjera kojima se izbjegava opasnost od nestajanja, uništenja ili pretjerane komercijalizacije.

Zabranjeno je svako postupanje kojim bi se narušila cjelovitost i izvornost dobra (čl. 23.).[1]

5.2. Financijske pogodnosti i mogućnost nadoknade troškova

Jedan od najvažnijih praktičnih benefita upisa dobra u Registar jest otvaranje mogućnosti za financiranje iz javnih izvora. Zakon u čl. 71. [1] predviđa da vlasnici (npr. župe, općine) imaju pravo na naknadu *izvanrednih troškova* održavanja koji premašuju redovite prihode, pod uvjetom da su provođene redovite mjere održavanja. Sredstva se osiguravaju u državnom proračunu (čl. 114.) [1]. Nadalje, prema čl. 113. [1], sredstva za zaštitu i očuvanje osiguravaju se i iz proračuna jedinica lokalne samouprave, donacija, zaklada te drugih izvora. Time se lokalnim zajednicama, koje su često glavni nositelji ovakvih praksi, omogućuje da održavanje tradicije ne ovisi isključivo o vlastitim ograničenim sredstvima.

5.3. Institucionalna podrška i stručno upravljanje

Upis u Registar također aktivira mehanizme stručne pomoći. Čl. 86. [1] propisuje pravo vlasnika na *stručnu pomoć Ministarstva* radi održavanja i pravilne zaštite, a u hitnim slučajevima (izravna opasnost od oštećenja), pomoć se mora pružiti odmah, najkasnije u roku od tri dana. Također, za složena kulturna dobra mogu se izrađivati *planovi upravljanja* (čl. 29.), [1] koji uključuju sve dionike - od župnih zajednica, do turističkih organizacija i muzeja - čime se osigurava održivo korištenje bez narušavanja identitetskih vrijednosti. U slučaju izvanrednih okolnosti (potres, poplava, požar), ministar nadležan za kulturu naredbom utvrđuje posebne mjere zaštite, a jedinice lokalne samouprave dužne su osigurati sredstva za njihovu provedbu (čl. 31.) [1].

5.4. Promicanje, dokumentiranje i prenošenje na nove naraštaje

Rješenje (točka 2.) [2] izričito nalaže *nastavak istraživanja dobra, primjereno dokumentiranje u svim vidovima i načinima suvremenog bilježenja te stručno i znanstveno vrednovanje*. Time se potiče sustavno prikupljanje znanja, snimanje

rituala, arhiviranje svjedočanstava, što je ključno za opstanak nematerijalne baštine. Istodobno, mjere zaštite uključuju *edukaciju stručnog kadra i nositelja za prenošenje znanja i vještina* te *prenošenje putem formalnog i neformalnog obrazovanja*. Time se osigurava da znanje o gradnji drvenih brodica, izradi cvjetnih vijenaca ili organizaciji procesija ne nestane s odlaskom najstarijih nositelja. Uključivanje dobra u razvojne programe, planove i strategije dodatno osigurava njegovu prepoznatljivost i održivost.

6. Zaključak

Hodočašće Gospi od Kapelice u Rogoznici predstavlja primjer nematerijalne kulturne baštine, koja se kroz dugotrajan kontinuitet i aktivno sudjelovanje zajednice održala kao sastavni dio lokalnog identiteta. Riječ je o praksi koja nadilazi isključivo religijski okvir te objedinjuje društvene, kulturne i simboličke dimenzije života zajednice, potvrđujući kako se vrijednosti baštine najjasnije očituju upravo u njezinu živom prijenosu iz generacije u generaciju. Provedeno istraživanje i dokumentiranje pokazali su kako je za razumijevanje i valorizaciju ovakvih fenomena nužan sustavan i interdisciplinaran pristup, koji uključuje rad na terenu, proučavanje arhivske građe i izravno uključivanje nositelja tradicije. Upravo takav pristup omogućio je cjelovit uvid u strukturu i značenje hodočašća te kvalitetnu izradu Prijavnice za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Upis hodočašća u sklopu *Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća* u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske predstavlja važan korak u njegovu daljnjem očuvanju. Time ova tradicijska praksa dobiva formalno priznanje, ali i okvir za njezinu zaštitu, dokumentiranje i prenošenje na buduće naraštaje. Istodobno, otvaraju se i pitanja dugoročne održivosti, osobito u kontekstu promjena u društvenim navikama i smanjenog interesa mlađih generacija za aktivno sudjelovanje.

Primjer hodočašća Gospi od Kapelice pokazuje kako proces zaštite nematerijalne baštine nije usmjeren isključivo na očuvanje prošlosti, već i na razumijevanje sadašnjosti i oblikovanje budućnosti zajednice. U tom smislu, zaštita ovakvih praksi ne znači njihovo „zaustavljanje u vremenu", već stvaranje uvjeta u kojima se njihova izvorna vrijednost može nastaviti razvijati i prenositi u suvremenom kontekstu.

Literatura

1. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske (2024) *Narodne novine*, NN 145/2024. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_12_145_2369.html (pristupljeno 1. prosinca 2025.).
2. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2025) *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Jadranska marijanska maritimna hodočašća (Z-7864)*. Dostupno na: https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-7864 (pristupljeno 1. prosinca 2025.).
3. Krnčević Rak M., Vulin M. (2024) *Dragoj Gospi*. Rogoznica: Turistička zajednica Općine Rogoznica.

4. Arhiv Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije
5. Biskupijski arhiv Šibenik *HR-BAŠ-82: Zbirka rukopisa, 15. - 20. stoljeće*.
6. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2024) *Rješenje o utvrđivanju svojstva nematerijalnog kulturnog dobra: Jadranska marijanska maritimna hodočašća (Z-7864)*, 2. prosinca 2024.
7. Katić, M. i McDonald, M. (2014) 'Experiencing maritime pilgrimage to St Mac Dara Island in Ireland: Pilgrims, hookers, and a local saint', *Anthropological Notebooks*, 20(1), str. 33-54. Dostupno na: https://anthropological-notebooks.zrc-sazu.si/Notebooks/article/view/114/93 (pristupljeno 12. prosinca 2025.).
8. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2024) *Prijavni obrazac prijedloga za upis nematerijalnog dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske: Hodočašće Gospi od Kapelice u Rogoznici* (interni dokument).

ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Mirna Vulin
E-mail: mirna.vulin@republic.com.hr
Republic d.o.o., consultancy firm for EU projects and heritage interpretation
Marija Krnčević Rak
E-mail: marija.krncevic.rak@gmail.com
Šibenik City Museum

Everyday Life for Some, a Cultural Treasure for Others: Safeguarding the Pilgrimage to Our Lady of the Chapel in Rogoznica

Abstract

This paper examines the research and documentation process undertaken for the pilgrimage to Our Lady of the Chapel in Rogoznica, presenting it as an example of the valorisation of intangible cultural heritage and of the preparatory work required for inscription in the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia. Particular attention is given to the systematic study and documentation of a traditional practice that plays an important role in shaping the identity of the local community but had previously lacked formal protection. Using a case study, the paper presents an interdisciplinary methodology combining archival research, the collection of oral testimonies from tradition bearers, and the audiovisual documentation of the key elements of the pilgrimage. A particular contribution of the study lies in its structuring of the nomination process and interpretation of research findings in a manner that supports the formal protection of intangible heritage. The research culminated in the inscription of the pilgrimage in 2024, as part of the *Adriatic Marian Maritime Pilgrimages*, in the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia. This recognition provides the traditional practice with a legal, financial, and institutional framework for its protection, enabling its systematic safeguarding and transmission to future generations. The paper emphasizes the importance of the active participation of the local community in the safeguarding process and demonstrates that a methodologically structured approach can serve as a model for future initiatives aimed at the valorisation and protection of intangible cultural heritage.

Keywords: Register of Cultural Goods, intangible cultural heritage, Rogoznica, Our Lady of the Chapel, heritage documentation, cultural valorisation